

Міністерство освіти і науки України

**Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»**

Кафедра української мови та літератури

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

**підготовки здобувачів ступеня вищої
освіти _____ бакалавр _____**

спеціальності 014 Середня освіта (українська мова та література)

**спеціалізації українознавство, шкільне бібліотекознавство,
позашкільна освіта, художня культура**

Слов'янськ – 2016р.

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО КАФЕДРОЮ української мови та літератури

УКЛАДАЧІ ПРОГРАМИ:

Горбачук Д.В., канд. філол. наук, доцент кафедри української мови та літератури

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Глущенко В.А., доктор філол. наук, професор кафедри германської та слов'янської філології

Сегін Л.В., канд. філол. наук, доцент кафедри української мови та літератури

Рекомендовано до впровадження
науково-методичною радою
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»

“10” травня 2016 р.
протокол № 3

Перший проректор _____

О. Г. Набока

ВСТУП

Навчальна програма дисципліни «Основи наукових досліджень» складена відповідно до освітньої програми та навчального плану підготовки здобувачів ступеня вищої освіти бакалавр за спеціальністю 014 Середня освіта (українська мова та література).

Предметом вивчення навчальної дисципліни є методологія здійснення наукових досліджень та система виконуваних у стінах вищої школи навчально-дослідних і науково-дослідних праць у галузі філології.

Міждисциплінарні зв'язки: вступ до мовознавства, вступ до літературознавства, сучасна українська літературна мова, історія української літератури, загальне мовознавство, теорія літератури.

Програма навчальної дисципліни містить такі змістові модулі:

1. Теоретико-методологічні основи наукової діяльності людини.
2. Організація науково-дослідної роботи.
3. Оформлення результатів наукового дослідження.

1. Мета й завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою вивчення навчальної дисципліни «Основи наукових досліджень» є формування у здобувачів-філологів систематизованих знань у галузі наукових досліджень, підготовка їх до самостійного виконання наукової роботи, ознайомлення з методикою підготовки повідомлень, доповідей, наукових статей, курсових, дипломних та магістерських робіт.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Основи наукових досліджень» є:

ознайомлення з теоретико-методологічними основами науки як сфери людської діяльності, спрямованої на пізнання дійсності, вироблення й нагромадження знань про дійсність; засвоєння теоретичних знань й оволодіння методикою організації наукового дослідження й творчої роботи у галузі філології; оволодіння практичними навичками наукового викладу матеріалу, вироблення вмінь правильного оформлення результатів дослідження.

1.3. За результатами вивчення дисципліни «Основи наукових досліджень» у здобувачів повинні бути сформовані такі компетенції:

Загальні:

Соціокультурна компетентність:

– розуміти роль культури, науки в розвитку цивілізації, їх співвідношення і пов'язаних з ними сучасних соціальних і етичних проблем, цінності наукової

раціональності та її історичних типів, знати структуру, форми і методи наукового пізнання, їх еволюцію;

– знати форми і типи культур, основні культурно-історичні світові центри і регіони, закономірності їх функціонування і розвитку, знати історію культури України, її місце в світовій культурі і цивілізації;

– бути обізнаним у найважливіших галузях і етапах розвитку гуманітарного і соціально-економічного знання, основних наукових школах, напрямках, концепціях, джерелах гуманітарного знання і видах роботи з ними;

– вміти аналізувати в загальних рисах основні економічні події в своїй країні і за її межами, знаходити і використовувати інформацію, необхідну для орієнтування в основних поточних проблемах економіки;

– знати права і свободи людини і громадянина, вміти їх реалізувати у різних сферах життя, знати Конституцію України;

– мати уявлення про наукові, філософські і релігійні картини світу, сутність призначення і сенс життя людини, про різноманітність людського пізнання, співвідношення істини і помилки, безвір'я і віри, раціонального та ірраціонального в людській уяві, особливості функціонування знання в сучасному суспільстві, про естетичні цінності, їх значення в творчості і повсякденному житті, вміти орієнтуватися в них;

– сприймати і розуміти різні жанри мистецтва (художню літературу, живопис, музику).

Інформаційна компетентність:

– вміти користуватися сучасними інформаційними технологіями;

– вільно орієнтуватися у стрімкому потоці наукової інформації, вести особистий науковий пошук за допомогою різних інформаційних систем;

– вміти користуватися електронними носіями для ведення навчальної документації середньої та старшої школи;

– бути обізнаним та вміти вільно користуватися інформаційними системами: бібліотеками, каталогами, архівами, локальними та глобальними мережами для ефективного пошуку та структурування інформації.

Комунікативна компетентність:

– знаходити засоби виражати особисте ставлення учителя-гуманіста до культурно-естетичних проблем;

– вміти виражати і обґрунтовувати свою позицію з питань, які стосуються до історичного минулого;

– сензитивність до можливостей адаптації матеріалу відповідно до умов загальноосвітніх навчальних закладів;

– уміння застосовувати різні методичні ситуації в залежності від навчального контексту;

- уміти в практичній діяльності застосовувати знання етикету і дотримання етики ділового спілкування;
- вільно володіти українською мовою як державною і як мовою професійного та повсякденного спілкування з учнями, іноземними мовами;
- використовувати вербальні і позамовні засоби комунікації, техніки взаємодії в комунікаційних актах зі школярами, батьками, колегами, адміністрацією школи.

Здоров'язбережувальна компетентність:

- розуміти природу психіки, знати основні психологічні функції та їх фізіологічні механізми, співвідношення природних і соціальних факторів у становленні психіки, розуміти значення волі й емоцій, потреб і мотивів;
- вміти дати психологічну характеристику особистості (її темпераменту, здібностей), інтерпретацію власного психічного стану, володіти найпростішими способами саморегуляції;
- розуміти співвідношення впливу спадковості і соціального середовища, ролі і значення національних і культурно-історичних факторів у навчанні і вихованні;
- впроваджувати в навчально-виховний процес здоров'язбережувальних освітніх технологій через усвідомлення ідей здоров'язбереження та здоров'яформування, до розвитку в учнів активної мотивації щодо необхідності дбайливого ставлення до власного здоров'я;
- здійснювати моніторинг показників індивідуального фізичного й психічного розвитку школяра, на основі знань про його вікові анатомо-фізіологічні особливості, теорію спадковості, фактори ризику прогнозувати можливі зміни здоров'я і проводити відповідні психолого-педагогічні чи коригувально-реабілітаційні заходи;
- попереджати виникнення небезпечних для здоров'я ситуацій, у разі потреби ліквідувати чи уникати їх наслідків;
- вміти надавати долікарняну допомогу з різних видів уражень: травматичних, термічних, хімічних, радіаційних та ін.

Акмеологічна компетентність:

- застосовувати теоретичні знання й практичні навички для оволодіння основами теоретичних філологічних дисциплін;
- використовувати знання, уміння й навички, професійно профільовані знання в галузі філологічних наук;
- володіти способами самостійного опанування знань, вміти реалізувати отримані знання в професійній діяльності на практиці;
- розуміти смисл взаємозв'язків духовної, біологічної і соціальної основ в людині, ставлення людини до природи і протиріч, які виникли в сучасну епоху технічного розвитку і кризи існування людини в природі;

- мати уяву про сутність свідомості, її взаємовідносин з підсвідомим, про роль свідомості і самосвідомості в поведінці, спілкуванні і діяльності людей, формуванні особистості;
- поєднувати практичну і професійно-педагогічну цілі з реалізацією виховної загальноосвітньої та розвиваючої функцій;
- бути готовим реалізовувати одержану підготовку в своїй майбутній діяльності.

Спеціальні:

Психолого-педагогічна компетентність

- усвідомлювати перспективні тенденції розвитку педагогічної науки, що утримуються на кращих світових національних педагогічних здобутках минулого та сучасності.

Фундаментально-прикладна компетентність

- уміти працювати з науковою літературою, визначати суть та характер нерозв'язних наукових проблем, пропонувати свої варіанти вирішення, узагальнювати і класифікувати емпіричний матеріал;
- опанувати систему сучасних прагмалінгвістичних знань про структуру, закономірності та найважливіші аспекти мовної, в тому числі міжкультурної комунікації.
- мати базову теоретичну та практичну підготовку з української мови та літератури.

Методична компетентність

- володіти основними правилами оформлення ділової документації українською мовою;
- дотримуватись норм сучасної літературної мови.

На вивчення навчальної дисципліни відведено 90 годин / 3 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни.

Змістовий модуль 1

1.1. Вступ. Предмет, завдання і значення курсу.

Зв'язок курсу «Основи наукових досліджень» з іншими науковими та навчальними дисциплінами; основні поняття і терміни; основні етапи розвитку науки; класифікація наук; місце філології серед інших наукових галузей.

1.2. Наука як сфера людської діяльності.

Сутність науки; наука як невід'ємний компонент культури людства; наука як одна з форм суспільної свідомості; наукова діяльність в контексті інших видів діяльності людини: навчання, виробництво, творчість.

Змістовий модуль 2

2.1. Методологія підготовки до проведення наукового дослідження.

Вибір й обґрунтування теми дослідження, зв'язок теми наукового дослідження з напрямком розвитку філологічної науки; визначення мети й завдань запланованого наукового дослідження; правильне визначення предмета й об'єкта дослідження; формулювання наукової новизни й практичної цінності пропонованого наукового дослідження.

2.2. Методи наукового дослідження.

Поняття про метод і методологію наукового дослідження; загальнонаукові методи дослідження і їх використання в лінгвістиці та літературознавстві; спеціальні (лінгвістичні й літературознавчі) методи наукових досліджень.

2.3. Підготовка наукового підґрунтя дослідження.

Бібліографічне розшукування; картографування літературних джерел; правила оформлення бібліографічних джерел; основи аналізу наукової інформації; систематизація й узагальнення наукової інформації; загальні правила цитування та посилання на використані джерела.

2.4. Методологічні засади збору й обробки фактологічного матеріалу.

Фактологічний матеріал як джерело підтвердження достовірності проведеного дослідження; правила збору й фіксації фактологічного матеріалу; картка як основний «прилад» лінгвістичного й літературознавчого експерименту; основні правила систематизації дібраного фактологічного матеріалу; опис отриманих наукових результатів.

Змістовий модуль 3

3.1. Форми презентації (оприлюднення) результатів наукового дослідження.

Оприлюднення результатів наукового дослідження – важливий етап наукової діяльності; форми аналітичного узагальнення наукової інформації (реферат, анотація, резюме, рецензія); форми оприлюднення та апробації наукового дослідження (стаття, наукова доповідь, тези, монографія); кваліфікаційні наукові дослідження (курсова, дипломна, магістерська роботи, кандидатська та докторська дисертації); патент як спосіб захисту прав інтелектуальної власності.

3.2. Науковий стиль як специфічний спосіб передачі інформації.

Поняття про стильову диференціацію сучасної української літературної мови; функція наукового стилю, його різновиди; технічні вимоги до оформлення наукової роботи; фонетичні особливості наукового стилю; наукова лексика як основний репрезентант наукової праці; граматики наукового стилю.

3. Рекомендована література

Основна

1. Горбачук В. Т. Основи наукових досліджень : навчальний посібник / В. Т. Горбачук, Д. В. Горбачук – Слов'янськ : Підприємець Маторін Б. І., 2013. – 121 с.
2. Захаркевич О. В. Основи наукових досліджень : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. В. Захаркевич, Г. С. Швець, О. М. Сарана. – Хмельницький : ХНУ, 2013. – 223 с.
3. Корягін М. В. Основи наукових досліджень : навч. посіб. / М. В. Корягін, М. Ю. Чік. – К. : Алерта, 2014. – 620 с.
4. Лопушанський В. Основи наукових досліджень : [навч. посіб.] / Василь Лопушанський, Оксана Бродська ; Дрогоб. держ. пед. ун-т ім. Івана Франка, Каф. практики нім. мови. – Дрогобич : Вид. від. Дрогоб. держ. пед. ун-ту ім. Івана Франка, 2014. – 154 с.
5. Мірошник С. І. Основи наукових досліджень учнів (Філологія. Мистецтвознавство) : навч.-метод. посіб. / [С. І. Мірошник] ; Департамент освіти і науки Київ. облдержадмін., Київ. обл. ін-т післядиплом. освіти пед. кадрів. – Біла Церква : КОПОПК, 2013. – 158 с.
6. Основи наукових досліджень : метод. вказівки / Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича ; уклад. Р. Л. Жебчук. – Чернівці : Рута, 2013. – 31 с.
7. Основи наукових досліджень : навч. підруч. / [В. І. Саюк та ін. ; за ред. В. І. Саюк, Є. Р. Чернишової] ; Нац. акад. пед. наук України, Ун-т менедж. освіти. – К. : Педагогічна думка, 2012. – 143 с.
8. Основи наукових досліджень : навч.-метод. посіб. для студ. ф-ту культури і мистец. Львів. нац. ун-ту ім. Івана Франка / Роман Крохмальний [та ін.] ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, Ф-т культури та мистец. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2013. – 310 с.
9. Сукач М. К. Основи наукових досліджень : навч. посіб. для студентів ВНЗ / М. К. Сукач. – К. : Леся, 2014. – 211 с.
10. Тушева В. В. Основи наукових досліджень : навч. посіб. для використання в навч. закл. / В. В. Тушева. – Харків : Федорко, 2014. – 407 с.

Допоміжна

1. Воротіна Л.І. Кандидатська дисертація: методика написання і захисту: Посібник для аспірантів і здобувачів наукового ступеня/ Л.І.Воротіна, В.Є.Воротін, С.О.Гуткевич. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2003. – 76с.
2. Воротіна Л. І. Магістерська робота : методика написання і захисту : навч. посібник/ Л. І. Воротіна, В. Є. Воротін, С. О. Гуткевич. – К. : Вид-во європейського ун-ту, 2004. – 81 с.
3. Довідник здобувача наукового ступеня : зб. нормат. док. та інформ. матеріалів з питань атестації наук. кадрів вищої кваліфікації / упоряд. Ю. І. Цеков ;

переднє слово Р. В. Бойка. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Бюл. ВАК України, 2000. – 64 с.

4. Інформація та документація. Бібліографічний опис скорочень слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила : ДСТУ 3582:2013 / Державна наукова установа «Книжкова палата України імені Івана Федорова»; Розробники: Н. Петрова (науковий керівник), Г. Плиса, Т. Жигун. – введ. 22.08.2013. – К. : Мінекономрозвитку України, 2014. – 15 с.

5. Колесников О. В. Основи наукових досліджень : навч. посіб / О. В. Колесников. – 2-ге вид., випр. та доп. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 144 с.

6. Кордюкова О. Основи бібліографічного опису. Складання бібліографічних списків [Електронний ресурс] / О. Кордюкова. – К. : Наукова б-ка НаУКМА, 2011. – Режим доступу : http://www.library.ukma.kiev.ua/fileadmin/documents/Presentations/Osnovu_bibliogr_opusy.pdf.

7. Цехмістрова В. С. Основи наукових досліджень : навчальний посібник / В. С. Цехмістрова. – К. : Слово, 2004. – 240 с.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік.

5. Засоби діагностики успішності навчання:

усне опитування, виконання тестових завдань, реферат, презентації, доповіді, аналіз науково-літературних джерел.

